

Codice del candidato:

Državni izpitni center

SESSIONE PRIMAVERILE

SLOVENO COME LINGUA SECONDA

Prova d'esame 1

- A) Comprensione del testo
B) Conoscenza e uso della lingua

Mercoledì, 12 giugno 2024 / 60 minuti (20 + 40)

*Al candidato è consentito l'uso della penna stilografica o della penna a sfera.
Il candidato riceve un allegato staccabile contenente il testo oggetto della prova.*

MATURITÀ GENERALE

INDICAZIONI PER IL CANDIDATO

Leggete con attenzione le seguenti indicazioni.

Non aprite la prova d'esame e non iniziate a svolgerla prima del via dell'insegnante preposto.

Incollate o scrivete il vostro numero di codice negli spazi appositi su questa pagina in alto a destra.

La prova d'esame si compone di due parti, denominate A e B. Il tempo a disposizione per l'esecuzione dell'intera prova è di 60 minuti: vi consigliamo di dedicare 20 minuti alla risoluzione della parte A, e 40 minuti a quella della parte B.

La prova d'esame contiene 10 quesiti per la parte A e 10 quesiti per la parte B. Potete conseguire fino a un massimo di 20 punti nella parte A e 50 punti nella parte B, per un totale di 70 punti. Il punteggio conseguibile in ciascun quesito viene di volta in volta espressamente indicato.

Scrivete le vostre risposte all'interno della prova, **nei riquadri appositamente previsti**, utilizzando la penna stilografica o la penna a sfera. Scrivete in corsivo, in modo leggibile e corretto ortograficamente: in caso di errore, tracciate un segno sulla risposta scorretta e scrivete accanto ad essa quella corretta. Alle risposte e alle correzioni scritte in modo illeggibile verranno assegnati 0 punti.

Abbiate fiducia in voi stessi e nelle vostre capacità. Vi auguriamo buon lavoro.

La prova si compone di 12 pagine, di cui 2 bianche.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Priloga z izhodiščnim besedilom

Dr. Davorin Tome, Nacionalni inštitut za biologijo v Ljubljani

Neslutene razsežnosti krize biodiverzitete

Biologi štejemo vrste, ki se jim populacije zmanjšujejo, vsi ostali štejejo izumrle vrste – zato nam le redki verjamejo, da je biodiverziteta v krizi.

Krastača – po podatkih IUCN skoraj polovica vrst dvoživk izumira. Foto: Davorin Tome.

Kriza biodiverzitete imenujemo pojav hitrega zmanjševanja števila osebkov v populacijah, ki se pri številnih vrstah tipično konča z izumrtjem. O naraščajočem problemu opozarja vedno več znanstvenih člankov, njihove izsledke v poljudni obliki povzemajo novinarji dnevnih časopisov, zaskrbljenost izražajo naravoslovne eminence D. Attenborough, J. Goodall, E. O. Wilson in drugi. Najpogosteje se v tej povezavi citira znanstveno podprta ugotovitev, da je hitrost izumiranja nekaj 100 do nekaj 1000-krat večja, kot je bila v času, preden smo ljudje zavzeli tron biote. A ko nas biologe vprašate po dokazano izumrlih vrstah v

zadnjih sto letih, jih na pamet težko naštejemo bistveno več kot 10, tudi s pomočjo literature morda le 100. Ne glede na to, biodiverziteta je v resni krizi!

Ravni biodiverzitete

Za začetek, biodiverziteta ni nič novega. No, izraz uporabljamo relativno kratek čas, a opisuje pojav, ki je zelo, zelo star. Včasih smo mu rekli živa narava, po letu 1992, ko je bila v Rio de Janeiru konferenca OZN, posvečena okolju, ga imenujemo biodiverziteta. Od starega izraza se razlikuje po tem, da opisu žive narave dodaja težo pomena številčnosti in pestrosti. Razlika ni zanemarljiva, ker sta tako številčnost kot pestrost vrst in osebkov, kakor je zapisal že Darwin, med ključnimi lastnostmi, ki omogočajo razvoj in obstanek življenja na Zemlji.

Čeprav so si samci plavčkov podobni kot jajce jajcu, se med sabo razlikujejo. Foto: Davorin Tome.

Klasičen opis, ki ga najdemo tudi na wikipediji, razlaga biodiverzitetu s tremi nivoji pestrosti: **vrstni, genski in ekosistemski**. Čeprav nivoji biodiverziteto dobro opišejo, si njihovega pomena ljudje povečini ne znajo razložiti. Izjema je morda **vrstni nivo**. Tu večina že z malo miselnega napora poveže različne vrste živali in rastlin z različnimi razmerami za bivanje, od zemeljskega pola do tropskega pasu, od gorskih vrhov do dolin, od rek do oceanov, od mest do gozdov – pestrost pokrajine dejansko dobro razloži veliko število vrst na planetu, oz. vrstni nivo biodiverzitete.

Genski nivo govori o pestrosti osebkov, ki pripadajo isti vrsti in je v veliki meri posledica individualnih razlik v genskem zapisu. Pri nekaterih, recimo pri ljudeh, te razlike opazimo tudi navzven, v velikosti telesa, barvi las, oči itd. Opazimo jih tako dobro, da se med sabo že na pogled prepoznamo in si dajemo osebna imena: Borut, Angela, Vladimir, Donald ... Pri večini ostalih vrst zunanjih razlik med osebki ne opazimo, vsaj ne zlahka, zato nam je pomen genskega nivoja nejasen. A z ljudmi, kot modelno vrsto, se da razložiti tudi to.

Zamislite si, da pestrosti med osebki ne bi bilo in bi bili vsi ljudje kot svetovno znani nogometaš Lionel Messi. Enako veliki, enako bradati, nosati in enako dobri le za brcanje žoge. Vsi bi vse življenje igrali nogomet, nihče pa ne bi znal izumiti kolesa, sešiti zgledne obleke, tako da bi še vedno po svetu hodili kot v kameni dobi: peš, z gorjačo v roki in zaviti v medvedovo kožo. Razlike nas ne delajo različnih samo na izgled, pač pa tudi po sposobnostih, spretnostih in znanju. In to ne velja le za ljudi, pri vseh vrstah je tako in prav zadostno število različnih osebkov je skrivnost, ki naredi vrsto uspešno. Omogoča

OBRNITE LIST.

Izumiranje in izumrtje kot trajanje in konec istega procesa

Ko govorimo o krizi biodiverzitete, ni edini problem, da vedno več vrst izumre in da se s tem zmanjšuje vrstni nivo pestrosti. Enako zaskrbljujoče je zmanjševanje števila osebkov še živečih vrst, ki spreminja genski in ekosistemski nivo pestrosti. Izumrtje in zmanjševanje števila osebkov sta namreč dva dela istega procesa. Zmanjševanje populacij ga začne in če ga nič ne zaustavi, se z izumrtjem vrste konča. Zato upadanju populacij rečemo tudi izumiranje. Za razliko od izumiranja, ki nekaj časa traja, se izumrtje zgodi v trenutku, v tistem hipu, ko zamre zadnji utrip življenjske energije zadnjega predstavnika svoje vrste. A kako potrditi, da nikjer na širnem planetu res ni nobenega živega osebkov več in da lahko ime vrste utemeljeno vklešemo v nagrobnik izumrlih? To je trd oreh tudi za biologe, zato krizo biodiverzitete neradi opisujemo s številom izumrlih vrst.

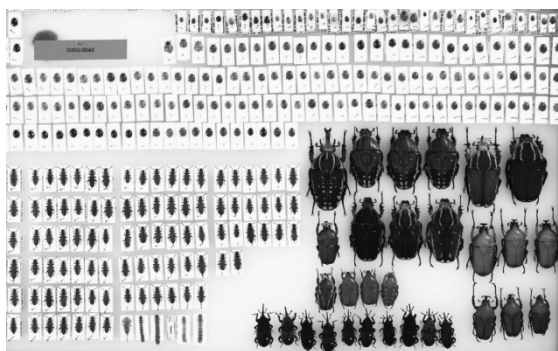
Odnosov med vrstami v gozdu je toliko, da za vse niti ne vemo. Foto: Davorin Tome.

Iskanje izumrlih vrst je primerljivo iskanju šivanke v senu. Droben kos kovine med suho travo zelo težko opazimo in če ga ne najdemo, ko smo kopico že večkrat premetali, vedno ostane vsaj kanček dvoma, da je morda samo nismo našli. Enako je z izumrlimi vrstami, s tem, da je pri velikih

Klavžar – zaradi sprememb v okolju, ki jih povzroča človek, je vrsta pred 30 leti že skoraj izumrla. Po obsežnih naravovarstvenih aktivnostih se je gnezdeča populacija povečala na okoli 150 parov, a ptica je še vedno ogrožena. Foto: Davorin Tom.

vretenčarjih ali drevesih dvom lahko majhen, pri iskanju vseh ostalih živih bitij pa absolutno ne. Mednarodna zveza za varstvo narave je zato postavila standard, kdaj naj bi bilo umestno vrsto proglasiti za izumrlo. Po njihovo je ne sme nihče nikjer videti vsaj deset let, ob pogoju, da teh deset let ne sedimo križem rok in čakamo, če nam bo dokaz padel z neba kar sam od sebe, temveč vrsto ves čas intenzivno iščemo. Iščemo jo povsod, kjer je nekoč bila in kjer predvidevamo, da bi še lahko bila. Sistem ni popoln, zato vedno obstoja določeno število t. i. lazarskih vrst, izumrlih vrst, ki jih kasneje ponovno najdejo. Po drugi strani pa si veliko vrst zaradi pomanjkanja dokazov ne upamo uvrstiti med izumrle, čeprav jih morda ni med nami že več kot sto let.

Drugi razlog, zakaj število izumrlih vrst ni najboljši pokazatelj obsega krize biodiverzitete, je banalen, a zelo prepričljiv. Glede na podatke internetnega portala *Katalog življenja* imamo trenutno na svetu opisanih skoraj dva milijona vrst – to so vrste, ki imajo vsaka svoje znanstveno ime, relativno dobro vemo, kako so videti in vsaj približno tudi, kje živijo. A to seveda niso vse. Strokovne ocene predvidevajo, da jih vsaj 5- ali celo 10-krat toliko še ne poznamo, saj jih še nihče ni odkril in opisal. Te, nam nepoznane vrste, nimajo niti najmanjše možnosti, da bi jih kakorkoli uvrstili na seznam pogubljenih, čeprav prav tako izumirajo.

Dejstvo je, da opisovanje krize biodiverzitete s številom izumrlih vrst velikost problema zelo podcenjuje. Ne pomeni pa, da se od izumrlih vrst o krizi ne moremo česa tudi naučiti. Na primer, kako nepredstavljivo obsežen je lahko proces izumiranja, pa se nam ljudem ne zdi pomemben, dokler ni že prepozno.

(Prirejeno po: Davorin Tome: Neslutene razsežnosti krize biodiverzitete. Delo, 5. 9. 2020.)
(Vir: <https://www.delo.si/sobotna-priloga/neslutene-razseznosti-krize-biodiverzitete/>. Pridobljeno: 12. 1. 2023.)

A) BRALNO RAZUMEVANJE

Natančno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Dopolnite povedi s podatki o izhodiščnem besedilu.

Besedilo je napisal _____.

Objavljeno je bilo v _____.

(1 točka)

2. Na podlagi izhodiščnega besedila razložite, kaj pomeni izraz kriza biodiverzitete. Odgovorite v povedi/povedih.

(2 točki)

3. Zakaj izraza biodiverziteta ne moremo zamenjati s slovenskim izrazom živa narava? Odgovorite v povedi/povedih.

(3 točke)

4. Kaj pogojuje vrstni nivo biodiverzitete oziroma obstoj velikega števila različnih vrst in osebkov na našem planetu?

(2 točki)

5. Kako genski nivo pestrosti vpliva na uspešnost obstoja vrste? Odgovorite v povedi/povedih.

(3 točke)

6. Navedite dva argumenta, zakaj ne moremo krize biodivezitete opredeliti s številom izumrlih vrst.

(2 točki)

7. Navedite standard za proglasitev neke vrste za izumrlo, ki ga je postavila Mednarodna zveze za varstvo narave.

(1 točka)

8. S katero prisposodbo je avtor primerjal iskanje izumrlih vrst?

(1 točka)

9. S pomočjo četrte fotografije in podnapisa utemeljite svoj odgovor, ali klavžar spada med lazarske vrste.

Da, saj _____.

Ne, saj _____.

(2 točki)

10. Povežite naslov besedila z zadnjim odstavkom in napišite svoj komentar. Odgovor napišite v povedi/povedih.

(3 točke)

B) POZNAVANJE IN RABA JEZIKA

1. Iz naslednjih besed tvorite enostavno poved v pretekliku.

z, doktor, Davorin, Tome, pogovarjati se, (mi), o, zmanjševanje, živalski, vrsta

(3 točke)

2. Naslov besedila *Neslutene razsežnosti krize biodiverzitete* razširite v enostavno poved v sedanjiku.

(1 točka)

3. Preberite poved in jo zanikajte.

Krizo biodiverzitete lahko opisujemo s številom izumrlih vrst.

(2 točki)

4. Preberite poved in rešite naloge.

Ko govorimo o krizi biodiverzitete, ni edini problem, da vedno več vrst izumre in da se s tem zmanjšuje vrstni nivo pestrosti.

- 4.1. Ugotovite, ali je v naslednji povedi pravilna raba vejic. Obkrožite DA ali NE.

DA NE

(1)

- 4.2. Svoj odgovor utemeljite tako, da grafično (s-struktura) prikažete stavčno zgradbo.

(3)

(4 točke)

5. Smiselno dopolnite povedi z ustreznimi besedami iz iste besedne družine, kot je beseda **izumiranje**.

Mnoge živalske in rastlinske vrste _____.

Mnogo dejavnikov vpliva na to, da vrste dokončno _____.

_____ bitja je skoraj nemogoče prešteti.

Ne moremo določiti, kdaj bo nastopilo _____.

V besedi izumiranje je koren besede _____.

(5 točk)

6. Podčrtane slogovno zaznamovane besedne zveze v povedih nadomestite z nezaznamovanimi in jih napišite na črte.

To je trd oreh tudi za biologe. _____

Po njihovo je ne sme nihče nikjer videti vsaj deset let, ob pogoju,

da teh deset let ne sedimo križem rok _____

in čakamo, če nam bo dokaz padel z neba _____

kar sam od sebe, temveč vrsto ves čas intenzivno iščemo.

(6 točk)

7. Besedam v stolpcu pripišite besede v ustreznem pomenskem razmerju.

Beseda	Pomensko razmerje	Beseda
pestrost	sopomenka	_____
podcenjevati	protipomenka	_____
dvoživka	podpomenka	_____
Zemlja	nadpomenka	_____
najpogosteje	protipomenka	_____

(5 točk)

8. Preberite povedi in podčrtajte pravilno obliko besede ob vsaki poševnici,

Če bi ljudje imeli *enak/isti genski* zapis, bi počeli *iste/enake* dejavnosti.

Biologi *vedo/znajo*, da ni mogoče prešteti *vsa izumrla živa bitja/vseh izumrlih živih bitij*.

Številnost vrste je *vpadla/upadla*.

Večina ljudi *misli/mislijo*, da je izumiranje vrst enako kot izumrtje.

(6 točk)

9. Preberite slovarski sestavek in dopolnite povedi.

razsežnost -i ž (é)

1. lastnost, značilnost razsežnega: razsežnost gozdov / razsežnost romana

2. vsaka od smeri, v katerih telo zavzema prostor: ploskev ima dve razsežnosti; globinska razsežnost; ploskovna, prostorska razsežnost / časovna razsežnost; ustvariti tretjo razsežnost na sliki *globino, plastičnost*

// *količina določenih enot, ki jih ima telo v vsaki od teh smeri:* izmeriti, ugotoviti razsežnosti plavalnega bazena; ta zaboj ima enake razsežnosti kot oni; ekspr. prostor orjaških razsežnosti

3. publ., s prilastkom kar je določeno z dejstvi, odnosi tega, kar izraža prilastek: analizirati družbene razsežnosti romana; dati, imeti določene razsežnosti; razmišljati o duhovnih razsežnostih življenja; politična razsežnost problema / gibanje je dobilo zavidljive razsežnosti *se je zelo razširilo*

Beseda *razsežnost* je _____ spola in se sklanja po _____

sklanjatvi, saj ima v rodilniku končnico _____. V besedi je naglašen samoglasnik _____.

Ta je v izgovoru dolg in _____.

Beseda *razsežnost* ima _____ pomene. Avtor jo je uporabil v _____

pomenu in v tem pomenu je slogovno _____.

(8 točk)

OBRNITE LIST.

10. Preberite besedilo in ga pravopisno popravite. V njem je 10 napak.

Polotok Debeli Rtič je skrajni severovzhodni del Slovenske obale. Ta naravni spomenik krasijo slikovite flišne brežine (tako imenovani klif), ki se zajedajo v jadransko morje. Pred dvema letoma je prišlo do pobude za nastanek čez mejnega morskega parka na območju med Debelim rtičem in Tankim rtičem (Punta Sottile). Izvirna zamisel italjanskih strokovnjakov na čelu z Dr. Robertom Odoricom je bila, da bi zamuljeno sedimentno dno v Zalivu sv. Jerneja poskusili oživiti z postavitvijo umetnih podvodnih grebenov. Ti so se že izkazali, kot zanimiva možnost za lokalno povečanje biodiverzitete. Pobuda je naletela na odobravanje s strani miljske in koperske občine ter tudi Tržaških odbornikov.

(10 točk)

Pagina bianca

Pagina bianca